

128 *zameškání* nedbalost – 129-131: podle Iz. 56,10 (nikoli Jan) – 133 *na svaté hodiny* na pobožnosti konané v určité hodiny – 135 *se nádržující* přidržující se – 137 *na zádušie* na kostelní majetek – 138 *nakládaci* (dial. m. *nakládati*) vynakládati

142-145: Ž. 94, 6-7 – 145-146: Ž. 118,176 – 148 *jehož* a k tomu

VOJTĚCH RAŇKŮ Z JEŽOVA

Silná opozice proti církvi se v průběhu 14. století soustředila na universitách. Vynikající teologové a filosofové podrobovali kritice církev, její představitele i její politiku. Na pařížské universitě nejvíce prosluli Marsiglio z Padovy a Jan z Jandunu (autoři protipapežského traktátu *Defensor pacis* – Obránce míru) a později Vilém z Occamu, z oxfordské university se nejvíce rozšířila známost Jana Viklefa. Kritické hlasy se na konci 14. století ozvaly i z pražské university. Od r. 1374 působil v Praze odchovanec pařížské a oxfordské university Vojtěch Raňků, pocházející z vládycké rodiny z Ježova nedaleko Mladé Vožice († 1388). Zastával se Milíče, jeho učení i jeho praxe, podporoval Matěje z Janova i Tomáše ze Štítného. Proslul svými projevy (v skvělém kázání při pohřbu Karla IV. nazval zemřelého císaře „otcem vlasti“) a rozpravami (latinským traktátem vystoupil proti poplatkům, jimiž papežská kurie zatížila duchovenstvo). Nejznámější je jeho *Apologia* (Obrana), soubor tří traktátů proti arcibiskupovi Janu z Jenštejna, v nichž mimo jiné rozbírá otázku odúmrtí (tj. nakládání s majetkem osoby, která nemá přímých dědiců); arcibiskup však hájil v této otázce stanovisko relativně pokrokovější.

Naše ukázka je vzata z Vojtěchova latinského *listu mistrům pražské university*, který poslal z Paříže r. 1372 do Prahy na svou obhajobu ve sporu s profesorem pražské university Jindřichem z Ojty o pravověrnost.

MISTRŮM PRAŽSKÉ UNIVERSITY

Věčný pane bože, který odkrýváš všecko skryté, ty víš, že moji sokové vydali proti mně falešné svědectví před mými pány nejmilostivějšími, před panem císařem rozmnožitelem, arcibiskupem pražským, jakož i před velmi četnými jinými, lživě tvrdíce, že jsem já vysoké učení pražské, které miluji
5 více než oni, před svými pány, papežem a kardinály, pomluvil, očernil a obvinil z bludného učení, ačkoliv jsem já o vysokém učení s panem papežem nikdy nemluvil a rovněž před pány kardinály nikdy se o něm nezmínil. Ledaže by mi snad to někdo chtěl klásti za provinění, že jsem dal přednost
10 vysokému učení pařížskému před pražským a že jsem někdy veřejně prohlášoval členy vysokého učení pařížského za znamenitější v životě i učení nad členy vysokého učení pražského. Bůh uchovej, abych k tak ctné matce a živitelce jako odrodilý syn ukrýval svou vděčnost! Bůh uchovej, abych zamlčoval její slávu, která vyzářuje po celém světě! Jestliže něčím jsem, vděčím vysokému učení pařížskému za to, co jsem a co s pomocí boží

Estat pa
rumper di
sente r con
cordias / in
sensu sçp
nie hodie
plus soli
to fema
tos / tu qm
milla con

siste salus fidelium / tu quia
illa est fundamētū anā
q̄ opinōm catholicæ Sed
reemplar est r speculum
ad exāmand r extingued
quēcumq̄ errorem / sine
hēticam prauitatem / Ho
dies itaq̄ error nisto p̄
apiolposset inducē morte
calie / p̄mo igit̄ arguitur
m̄ap̄liat̄ contra veritate /

4. Hus na kazatelně – vyobrazení v Jeníckém kodexu

15 milostivosti budu. Pražskému učení také nic nekladu za vinu a přeji si,
aby rostlo ke vzrůstu mnohých milostí. Zda však mohu chovat vděčné city
k některým jeho pěstitelům, které dobře znáte, posuďte sami! Zda jsem
20 totiž vděčností povinován těm, kteří se spikli k záhubě mé cti, kteří napsali
a poslali, vymyslili a rozeslali falešné, lživé, záškodnické a úkladné listy
svrchu řečeným pánům: papežovi, císařovi, kardinálům, pražskému arcibiskupovi,
auditorovi papežské komory a jiným a v nich poskvrnili i potřísnili, jak jenom
dovedli, moji nevinnost jakýmisi obviňujícími, byť maličernými výtkami,
nedbajíce bázně boží a šlapajíce po všelikých pravidlech slušnosti? Ó bože pomsty,
25 posuď mou při proti nesvatému zástupu! Ty, bože zástupů, znáš křivdu mou i zahanbení mé. Před tvými zraky jsou všichni, kteří mě sužují. Vylíj na ně hněv svůj a postihni je v hněvivosti své! Vždyť sjednotivše se za tím účelem v své bezbožnosti, řekli si nesmyslně
30 spravedlivě: Vyhladme ho z Českého království a podpalme plamen rozhořčení
proti němu u pánů, císaře a pražského arcibiskupa. Jest nám obtížný na pohled,
vyhýbá se cestám našim, vytýká nám body zákona a ostouzí nás pro body
naší nauky. To řekli, ale zmýlili se. Zaslepila je totiž, běda, do bezmocnosti
jejich vlastní zloba a hříšné úklady mých soků nemají sil, aby mě tupily.
Ale kdo by mohl v postačující míře oplakat jejich tak křivé obviňování?
35 Není tu druhého Cicerona. Kterápak satira, kterápak tragedie bude schopna
vypsat nestvůrnost této pomlouvačné zhouby? Jakými básnickými obaly bude
moci odhalit Vergilius svou blesknou řečí tak nestoudné uštknutí závisti?
Zbledla má tvář a ochabl dech, opouštěje schránu mé hrudi, když jsem z
podání prostředníků pocítil ony ostny hnusné pomluvy, kterými jsem byl
40 zasažen a probodáván. A to mne, když o tom znovu uvažuji, tím úžasněji
ohromuje, to mou mysl věru tím více uvádí v ustrnutí, že jsem jako
nejzávažnější nepřátele své cti shledal právě ony, o kterých jsem byl přesvědčen,
že byli se mnou spjati jakýmisi důvěrným svazkem v jednotu přátelství!
To se však zvrhlo ve věc zcela protichůdné jakosti, když ti, které jsem
45 miloval jako své bratry, pokud jsem byl v Praze, zuřice k mé zkáze a
tupíce čest mého stavu, sepsali proti mně své hanopisy, jako Jindřich z Ojty,
když u některých vážných osob, které se mne chtěly zastat, proti mně
nezaslouženě ještě přitlačili ostny své závisti, a jak jen mohli, po ulicích
i rozcestích utrhačně i prolhaně vydali mě napospas obecným klepům,
50 ba abych pravdivěji vypověděl, co mám na srdci, na mně spáchali zradu.
A tím se nespokojivše, vytvořili proti mně nepřátelskou skupinu a proti vůli
mnohých jiných poslali peníze vašeho vysokého učení řečenému Jindřichovi
k papežskému dvoru a tak poklady vaše, nashromážděné pro určité potřeby
vašeho vysokého učení, rozchvátili a rozházeli podle vlastní libovůle.
A aby snad některý nestyda, nechápaje
55 věc tak, jak náleží, nechtěl ten čin schvalovat podle tehdejších náhodných
okolností, protože se zbožnému skutku nemá podkládat bezbožný úmysl,

proto budiž mi dovoleno, abych s tragickou vážností čelil pokusům tak hanebným a odsoudil bezbožnost, která je navrch přetřena pozlátkem zbožnosti. Ó té jejich zbožnosti, která je ukrutnější než jejich urputnost! Ó toho účinku, který je tvrdší nad všeliký dýmánek a neúprosnější nad Busiridal

60 Což může být nějaká zbožnost tam, kde vůbec jsou právo a slušnost ve vyhnanství, kde zákony jsou pošlapávány? Hyne bratrská láska k lidské duši, když ze zbožnosti má na jedné straně Jindřich prospěch, na druhé je Vojtěch nepřátelsky napadán; zatímco onen je chválami do nebes vynášen,

65 tento je pomluvami do pekel srážen. Nejsou předmětem mé závidlivé chvály Jindřichovy, ale bolestně mě ničí pohany Vojtěchovy. Ani kouska chvály neodňal Vojtěch Jindřichovi, ani kouska bezpráví se proti němu nedopustil, ani kouska zločinného obvinění proti němu nevznosl. Nechť prohlédne Jindřich, do jakého osidla se mimo nadání zapletl, a to bez Vojtěchovy viny!

70 A aby se nezdálo, že zapírám, co jsem vskutku učinil, sami posuďte, avšak bez klapek na očích, nýbrž otevřeným pohledem: Poslal jsem papežské stolici články k osvědčení své víry? Přiznávám. Napadl jsem však Jindřicha zlým obviňováním? Popírám. Ostouzel jsem pražské vysoké učení? Odmítám. Ohlásil jsem svrchu řečené články auditorům papežské komory? Ne-

75 popírám. Či snad mám pokládat za nedovolené, že jsem tribunálu přesvaté římské stolice, která je z vůle boží hlavou a učitelkou všech, jako její oddaný syn ohlásil spletité a uzlovité myšlenky pravé víry, v kterých může kolísat upřímnost věřících a jejich prostota se stávat obětí klamu? Zdaž jsem se dopustil zločinu, když jsem beztvárnou a nezpracovanou masu rozmanitých otázek, dotýkajících se víry, předložil, aby byla vyčištěna rukama nejvyššího kováře v peci, v níž se ničí všeliká struska bludu; anebo zdá-li se něco nejapným v oné neuhlazené snůšce našich slov, kterou jsme si na vašem pražském učení vyměnili já a svrchupsaný Jindřich, aby to bylo na soustruhu zkušenějšího umělce uhlazeno a nabylo tak podoby krásnější,

85 aby to bylo podrobena pilníku přísnějšího přezkoušení a tak do hladkosti vyleštěno, aby nejsouc už schopno jakkoli ohrozit svědomí a postrádajíc znešvařujícího znaménka bludu, mohlo přejít do myslí všech věřících a jimi být nezvratně zachovááno? Víte totiž, nejmilejší páni a mistři, že když jindy mezi mnou z jedné strany a vzpomenutým Jindřichem z Ojty

90 ze strany druhé došlo v městě Pražském k hádání o jistých člancích a o jisté články a když jsem proti závěrům Jindřichovým vystoupil s nějakou replikou, někteří lidé snad prostoduší, ale i někteří znalí lidé se rozdělovali a rozestupovali ve dvě neshodující se strany, přičemž jedni přáli mínění jednoho a jiní souhlasili s druhým. A když ve svrchu řečeném městě nebylo tehdy nikoho – s výjimkou ovšem jediného pana arcibiskupa, který však sám byl zčásti zaměstnán závažnými úkoly císaře pána mimo řečené město,

95 kdo by mohl spornost oněch otázek rozsoudit, jejich nesnadnost rozřešit a pravý smysl odhalit, a když vznikalo kolísání názorů a ve svrchu psaných

100 věcech nastávala nesmírná roztržka myslí: tu jsem se já, kterému bylo od vikáře páně arcibiskupova uloženo a nařízeno mlčení o svrchu vzpomenu-
tých článcích, tenkrát na čas odmlčel a oněch vikářových pokynů jsem
z úcty k panu arcibiskupovi uctivě uposlechl, vyhýbaje se, abych neupadl
v rozkol, a vskutku jsem chtěl být poslušen anebo jsem poslušnost aspoň
105 předstíral, protože se má více poslouchat boha než lidí, jak tvrdí apoštol
Petr v Skutcích apoštolských. Pak však rozváživ, že by se z mé mlčelivosti
mohlo vplížít veliké nebezpečí do svědomí těch, kdož slyšeli moje a Jindři-
chovo hádání, vzmušil jsem se na mysl, chopil se zbraní víry, a probrav se
z ospalosti, rozhodl jsem se předložit řečené články svatému kostelu řím-
skému k přezkoušení.

3 *před panem císařem rozmnožitelem*: Karlem IV.; *rozmnožitel*: středověký překlad lat. augustus (= vznešený, posvátný; pak součást titulu panovníků) spojením se slovesem *augeo* (= množiti, zvětšovati); *arcibiskupem pražským*: Janem Očkem z Vlašimě – 5 *papežem*: Řehořem XI. – 11 *k tak ctné matce a živitelce*: pařížské univerzity – 34 *druhého Cicerona*: druhého řečníka stejně výmluvného, jako byl římský Cicero – 36 *Vergilius*: římský epik (70-19 př. n. l.) – 46 *Jindřich z Ojty*: Heinrich Totting von Oyta, významný německý profesor teologie na pražské univerzitě, který vedl s Vojtěchem Raňkú dalekosáhlý spor o teologické otázky – 60 *nad Busirida*: Busiris, mytický král v starém Egyptě, který přinášel bohům kruté lidské oběti – 64 *Vojtěch*: autor sám – 100 *od vikáře páně arcibiskupova*: pravděpodobně mluven mistr Boreš, který tento úřad zastával v l. 1370-1373 – 104 *srov. Skutk. 5,29 – 108 svatému kostelu římskému*: papežské stolici, římské kurii

JAN Z MÝTA

Mezi universitními učiteli Husovými byl také Jan z Mýta, předčasně zemřelý asi r. 1409. Jeho literární činnost byla nebohatá (je dochován výklad Žalmů a traktát o výročí církevních učitelů; o českém kázání při korunovaci královny Žofie r. 1400 se dochovala jen zpráva). Vliv Jana z Mýta na Husa, mladšího jen o několik let, nebyl asi velký; zachovala se však jeho latinská promluva při bakalářské determinaci (promoci) Husově na podzim r. 1393.

PROMLUVA PŘI BAKALÁŘSKÉ DETERMINACI JANA HUSI

„Pozdravoval se strádaje.“ Tak se píše v první knize Elenchů, kde se pojednává o klamavé dvojsmyslnosti.

Ctihodní otcové a vzácní pánové!

5 Ačkoli užil Aristoteles těchto slov jako příkladu klamu, protože slovo strádaje podle souvislosti mění smysl věty, mohouc označovat buďto čas přítomný, anebo nedokonaný minulý – u něho má strádaje také význam „churavěje“, my se odchýlíme, a poněvadž nám nejde o sestrojování klamu,